

Hodnocení strategických a operačních směrů

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora K. K. Bělokonova, kandidáta vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 6/1976

Válčiště jako strategická kategorie existuje již dávno. V průběhu rozvoje vojenství měnil se charakter válek, zvětšovala se válčiště a upřesňoval se jejich pojem. V rámci válčiště byly určovány strategické a operační směry.

V letech Velké vlastenecké války na sovětsko-německé frontě byly hlavně určovány strategické a operační směry. V rámci rozsáhlé fronty byl např. stanoven západní strategický směr, který měl 5–8 operačních směrů. Na nich byly plněny důležité operační úkoly v rámci strategické operace skupiny frontů.

Probíhající změny v rozestavení politických a vojenských sil na mezinárodním fóru, zavedení do výzbroje a rychlý rozvoj raketových jaderných zbraní a dalších prostředků, měly za následek rozpracování nových způsobů a forem vedení válečné činnosti, zvětšení rozmachu a dynamičnosti operací. Všechno to si vyžádalo hlubší analýzu vojenskopolitických, sociálně ekonomických, fyzikálně geografických, demografických, vojenských a dalších faktorů při určování válčiště, strategických a operačních směrů. Vznikla nová kategorie — strategický prostor.

Pečlivé zkoumání těchto faktorů s přihlédnutím k novému rozestavení sil umožnilo sovětské vojenské vědě rozpracovat soudobé názory na charakter a způsoby vedení operací a války v celku, názorněji po teoretické stránce ujasnit a stanovit možné vojenskopolitické cíle a strategické

úkoly na válčištích v případě, že by imperialisté na nich rozpoutali válku, organizovat všestranné studium pravděpodobných nepřátel a možného charakteru činnosti jejich ozbrojených sil, konkrétněji rozpracovávat teorii plánování operace s použitím všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, všestranného zabezpečení operací a velení vojskům, přípravu válčiště v operačním rozsahu a další otázky.

Strategickým směrem rozumíme rozsáhlé pásmo terénu s přilehlým mořským a vzdušným prostorem určitého válčiště, v jehož rámci jsou důležitá administrativní, politická, vojenská, ekonomická centra a objekty, rozvinutá nebo k rozvinutí plánovaná (a ve válce vedení bojové činnosti) uskupení ozbrojených sil stran při plnění stanovených operačně strategických úkolů k dosažení cílů operace. Strategický směr je součástí válčiště a zpravidla je určován do celé jeho hloubky.

Na základě fyzikálně geografických a operačně strategických podmínek umožňuje strategický směr vedení sladěné činnosti několika operačními svazy pozemních vojsk v součinnosti se silami a prostředky jiných druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Na strategickém směru, jako součásti kontinentálního válčiště, předpokládá se existence značného množství důležitých administrativních, politických, vojenských, ekonomických a jiných center, velkých uskupení vojsk a sil stran, dalších operač-

ně strategických objektů. Strategický směr umožňuje vedení operací k řešení důležitých operačně strategických úkolů. V jednotlivých případech při vedení lokálních válek v rámci strategického směru mohou být plněny hlavní úkoly k dosažení vojenskopolitických cílů takové, co do rozsahu omezené války.

Strategický směr je jednotný a shodný pro činnost všech druhů ozbrojených sil. Proto při jeho stanovení musíme brát v úvahu možnosti operačně strategického rozvíjení a činnosti svazů, svazků a útvarů všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v jejich těsné součinnosti. Soudobé pozemní válčiště je tedy rozsáhlé teritorium kontinentu s přilehlými mořskými a vzdušnými prostory. V jeho hranicích určujeme strategické a operační směry.

Správné, přesné a vědecky zdůvodněné určení strategických a operačních směrů představuje složitý úkol. Při řešení tohoto úkolu totiž musíme:

— určit a zdůvodnit jeho pomyslné hranice, šířku a hloubku pásma;

— zhodnotit vojenskopolitickou a strategickou situaci ve státech a v jednotlivých prostorech pásma směru;

— zjistit důležitá administrativní, politická, vojenská, ekonomická a jiná centra, jejich úlohu a místo při zabezpečování ozbrojených sil materiálními a technickými prostředky; počet a složení obyvatelstva a jeho vztah v případě rozpoutání války;

— zhodnotit komunikační síť, její rozvinutí, provozní schopnost, kapacitu a stav hlavních druhů dopravy;

— prostudovat fyzikálně geografické podmínky terénu, zjistit nejdůležitější přírodní překážky, jejich možný vliv na rozvíjení a činnost uskupení vojsk stran;

— prozkoumat vybudování pásma v operačním rozsahu, hlavní operačně strategické objekty a cíle do celé hloubky válčiště;

— zjistit možné uskupení vojsk a sil;

— zhodnotit úlohu a místo daného strategického směru při řešení operačně strategických úkolů, jeho vzájemnou spojitost s jinými směry a válčišti.

★

V hrubých rysech rozebereme tyto prvky **hodnocení strategického směru**.

Strategický směr obvykle zahrnuje **pásmo terénu** s přiléhajícími mořskými prostory široké několik set kilometrů na hlavním směru a dva až třikrát širší na vedlejším směru válčiště. Takové pásmo umožňuje rozvíjení a v souladu s tím i samostatnou činnost velkých uskupení vojsk a sil při plnění operačně strategických úkolů. Pomyslné hranice pásma zpravidla určujeme podle přírodních překážek (horských hřbetů nebo jejich výběžků, vyschlých pouští apod.) a méně důležitých rovin. Na styku válčišť jsou obvykle totožné s hranicí mezi nimi. Tyto pomyslné hranice se mohou měnit v závislosti na charakteru vojenskopolitické a strategické situace.

Operační kapacita pásma strategického směru musí zabezpečovat rozvíjení, vedení úderů a operací silami jednoho nebo několika frontů, svazků jiných druhů ozbrojených sil a plnění důležitých operačně strategických úkolů. Pomyslné hranice, které se stavají při vedení bojové činnosti operačními, umožňují přesněji sladit činnost uskupení vojsk, jejich úsilí podle místa, cíle a času, a to jak mezi sebou, tak i s uskupeními, která působí na jiných směrech a přilehlých válčištích.

Hloubka pásma strategického směru bývá zpravidla určována do celé hloubky kon-

tinentu a přilehlých moří v hranicích válčiště. Není správné, hodnotíme-li pásmo směru jen jako jeho část od čáry dotyku stran a do hloubky pravděpodobného nepřitele. Musíme brát v úvahu i možnou hloubku rozvíjení vlastních vojsk a sil, rozmístění objektů týlu a komunikací na válčišti.

Jedním z důležitých prvků hodnocení strategického směru je **analýza vojenskopolitické situace**. V rámci pásma mohou být socialistické státy, rozvinuté kapitalistické státy, které jsou členy různých paktů nebo vedou neutrální politiku, rozvojové státy různé orientace nebo část jejich území s důležitými administrativními, politickými, vojenskými a ekonomickými centry, komunikačními uzly a objekty operačně strategického určení.

V těchto podmínkách je důležité pečlivě zhodnotit celkovou vojenskopolitickou situaci v celku, politiku jednotlivých států a vlád, rozestavení politických sil uvnitř států, hloubku třídních rozporů, zjistit existenci pokrokových stran nebo organizací, jejich vliv a úlohu v politickém životě, možnou tendenci vývoje a směru vojenskopolitického kursu jednotlivých států v případě nebezpečí nebo rozpoutání válečné činnosti agresorem. Vojenskopolitická situace ovlivňuje stanovení vojenskopolitických cílů a strategických úkolů, kromě toho i poměr sil a stran. Tako-

vá analýza se musí uskutečňovat nepřetržitě. Umožní totiž včas upravovat hodnocení směru a plánování válečné činnosti.

Soudobá válka klade vysoké požadavky na ekonomiku z hlediska vybavení ozbrojených sil a zabezpečení jejich bojeschopnosti a odolnosti. Masové armády, které mají ve svém složení všechny druhy ozbrojených sil a druhy vojsk, vyžadují nesmírné množství zbraní, bojové techniky, materiálních a technických prostředků, léků a proviantu.

Proto musíme brát v úvahu **rozvoj ekonomiky**, rozmístění nejdůležitějších vojenskoekonomických, energetických a jiných center, velkých podniků, arzenálů a základů, vědeckovýzkumných, projekčních a konstrukčních ústavů, stav zásob strategických surovin a materiálů, rozvoj specializace a koncepce válečné výroby. Je důležité určit místo těchto vojenskoekonomických center v organizaci válečné výroby, ve vybavení koaličních a národních ozbrojených sil v pásmu směru.

Stabilní práce ekonomiky, zabezpečení rozvíjení a doplňování ztrát uskupení vojsk a sil je závislé na početnosti, sociálně třídním a národnostním složení, odborné přípravě a morálně politickém stavu obyvatelstva, jeho vztahu k válce. Hodnotíme-li obyvatelstvo každého státu v pásmu směru, přihlížíme k:

- mobilizačním možnostem v celku i možnostem jednotlivých prostorů;

- zabezpečení hlavních odvětví kvalifikovanými kádry, stavu přípravy těchto kádřů vzhledem k úrovni rozvoje vědy a techniky (v podmínkách vědeckotechnické revoluce výrobní technika zaostává během 5—10 let, v souvislosti s tím „stárnou“ také znalosti dělníků);

- vzájemném poměru různého věku.

Úspěšné vedení soudobých operací ve vysokém tempu a do velké hloubky, zabezpečení uskupení vojsk a sil vším potřebným a rovněž stabilní práce ekonomiky vyžadují rozvoj **komunikační sítě a všech druhů dopravy**. Můžeme mít rozvíjenou ekonomiku, ale bude-li narušeno její spojení s frontou, nemůžeme počítat s včasným plněním určených úkolů a dosažením cílů operací.

Fyzikálně geografické podmínky vždy ovlivňovaly a budou i nadále ovlivňovat přípravu a vedení operací, použití druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, zbraní a bojové techniky, zabezpečení a velení vojskům a také činnost vojsk.

Hodnotíme-li pásmo směru (v rámci rozmístění vlastních vojsk nebo nepřítelů) musíme zachovat určitou posloupnost a začínat od čáry dotyku. Zhodnotíme reliéf terénu, zjistíme důležité přírodní překáž-

ky (horské hřebety nebo jejich výběžky, silně členité lesní masívy, pouštní a stepní prostory, vodní překážky atd.), které ztěžují útočnou činnost uskupení vojsk a napomáhají organizování a vedení obrany. Hodnotíme-li rovinaté prostory, bereme v úvahu charakter měst a osad městského typu, existence velkých průmyslových a jiných objektů, sídliště s výškovou výstavbou, rozvinutí potrubní sítě, elektrické sítě vysokého napětí a jiných komunikací.

Zvláště složité pro činnost vojsk a zejména pro letectva budou směry horských, horských tajgových a horských pouštních válečků. V těchto prostorech v rámci pásma jednoho směru mohou být rajóny s mírným podnebím, horské (výsokohorské) nebo pouštní, tropické a subtropické oblasti, džungle, s horkým a vlhkým vzduchem. Každý z těchto směrů vyžaduje zvláštní přípravu vojsk a speciální použití vojenské techniky.

Všestranné zhodnocení fyzikálně geografických podmínek terénu směru umožňuje zjistit jeho charakter a hlavní zvláštnosti a na základě toho přijmout odpovídající opatření k zeslabení nepříznivého vlivu jednotlivých faktorů.

Imperialistické státy velmi intenzivně pracují na **operační přípravě válečků a nejdůležitějších strategických směrů**, zejména na přípravě evropských válečků a území států Blízkého východu.

Při hodnocení vybudování pásma strategického směru je důležité zjistit:

- existenci a charakter vybudování pásem (prostorů) i předsunutých postavení, vytvoření různých zátarasů, rozvinutí letecké sítě a výstavbu leteckých základů, které zabezpečují rozmístění velkých uskupení letectva;

- zdokonalení vybavení a vybudování nových vojenských námořních základů a přístavů, vojenských základů a skladů zbraní, materiálních a technických prostředků;

- výstavbu nové a zdokonalování dosavadní komunikační sítě (železnic, silnic, potrubí), zvláště v operačně strategických prostorech;

- rozvoj spojovacích prostředků, budování míst velení, která zabezpečují práci řídicích orgánů uskupení vojsk a sil na válečcích, prostředků pro včasné uvědomování a navigaci;

- uskutečňování dalších opatření, která směřují k přípravě nástupišť pro rozvíjení mohutných uskupení vojsk.

Je důležité hodnotit i opatření, která vedou ke zvýšení odolnosti hlavních objektů a center, stability jejich práce v různých podmínkách, zvláště v situaci za použití jaderných zbraní a jiných pro-

středků ničení. Tato opatření jsou důležitá doslova při každé práci spojené s operační výstavbou strategických a operačních směrů. Mezi nejdůležitější patří:

- příprava konstrukcí,
- vytvoření zásob stavebního materiálu,
- vybudování krytů pro vojska, zbraň a bojovou techniku,
- ochrana proviantu a pitné vody před radioaktivním prachem, spojovacích prostředků a míst velení vojskům.

Jednou z hlavních otázek hodnocení strategického směru je analýza možného složení a možného uskupení ozbrojených sil, jejich kvantitativní a kvalitativní charakteristiky, zjištění jejich příslušnosti (koaliční, národní), určení pravděpodobného charakteru a způsobu jejich činnosti, možného zesílení hlavních uskupení ma-

névrem silami a prostředky z jiných směrů nebo válčičtí, zhodnocení mobilizačních možností jednotlivých států (koalic) k narůstání úsilí vojsk a sil a k doplňování ztrát v průběhu bojové činnosti.

Po rozboru těchto faktorů můžeme udělat závěr o významu směru, jeho místě na válčičtí při plnění strategického úkolu a dosažení vojenských politických cílů. V tomto smyslu může být směr hlavní nebo vedlejší.

To znamená, že hodnocení strategického směru souvisí s analýzou řady důležitých faktorů v souvislosti s konkrétními podmínkami. Vyžaduje využití výsledků zkoumání různých věd, zejména geografické, ekonomicko-statické a demografické vědy, ale také závěrů získaných jako výsledek operačně strategického zhodnocení daného válčičtí.

V pásmu strategického směru může být určeno **několik operačních směrů různého významu**. Pojem a obsah operačních směrů při hodnocení fyzikálně geografických činitelů byly určeny poměrně důkladně. Jejich určení umožňuje:

- důkladnější plánování operací svazků a svazů různých druhů ozbrojených sil;
- pečlivě zhodnotit podmínky vedení bojové činnosti v prostoru dotyku a do hloubky prvních operací a sladit činnost uskupení vojsk podle místa, cílů a času při přípravě a vedení operace.

Operační směr je pásmo terénu, v jednotlivých případech i vodních ploch, které zabezpečuje rozvinování a vedení bojové činnosti jednoho nebo několika operačních svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil. Vede k důležitým operačním objektům nepřítele nebo chrání obsazení těchto objektů na vlastním území. Je součástí strategického směru a určujeme jej do hloubky první operace.

Určujeme-li pásmo operačního směru, bereme v úvahu také jeho pomyslné hra-

nice, zjišťujeme důležitá vojenská, ekonomická, administrativní, politická a další centra, operační a někdy i strategické objekty, rozvinuté nebo k rozvinutí plánovaná uskupení vojsk a jejich národní příslušnost. Zjišťujeme přirozené čáry a jejich přípravu z operačního hlediska, spojovací prostředky a místa velení vojskům.

Hodnotíme-li směry je důležité brát v úvahu:

- podmínky operačně taktického rozvinování vojsk v prostoru dotyku,
- možný charakter a způsoby zahájení bojové činnosti svazků a útvarů prvního operačního sledu;
- podmínky jejich součinnosti s uskupeními vojsk, které působí na přilehlých směrech, a v jednotlivých případech také se silami námořnictva při splnění bližších úkolů;
- možné složení a směry záloh a druhých sledů do sražení;
- podmínky terénu, které mají vliv na zahájení bojové činnosti na daném směru.

Takové jsou některé otázky metodologického přístupu k hodnocení strategických a operačních směrů na různých válčičtích. Jejich správná analýza a rozpracování jednotlivých kritérií hodnocení napomohou zkrátit dobu na sběr údajů o situaci, zvýšit úroveň velitelského sboru a štábů, vypracovat ujednocené názory předvádání jejího dalšího vývoje. Proto musí-

me pokračovat ve zdokonalování metodiky analýzy vojenskopolitických a ekonomických faktorů, průchodnosti terénu, hodnocení terénu a půdy, klimatických podmínek, charakteru vodních překážek, kapacity a provozní schopnosti komunikační sítě atd. s využitím systémového komplexního přístupu a výpočetní techniky.